

BIBLIOGRAPHIE.

De cultuurgewassen van ons Vaderland met hunne vrienden en vijanden, afgebeeld door S. Schlitzberger en voor Nederland bewerkt door Dr A. J. C. Snijders. — Uitgave van W. J. Thieme en Cie te Zutphen. 1896.

Voor al nu de lagere takken van het landbouwonderwijs ten onzent meer en meer tot hun recht komen, en nu het tuinbouwonderwijs, dat reeds lang in Zuid-Nederland met succès wordt gegeven, ook in Noord-Nederland zal worden geregeld, begint er meer en meer behoefte te komen aan goede schoolplaten, die altijd een belangrijk hulpmiddel zullen blijven bij het onderwijs in de natuurwetenschappen en hare toepassingen, hoe zeer men ook trachte den kinderen steeds zooveel mogelijk ook de voorwerpen zelven te laten zien. Op het gebied van de zuivere en toegepaste natuurlijke historie bestaat nog groote behoefte aan bruikbare en daarbij niet te dure platen. Voor de nuttige dieren hebben wij een fraai stel platen voor de school (nl. die welke bij de Erven Tijl te Zwolle zijn uitgegeven en door den heer Bisschop van Tuinen bewerkt); maar voor de schadelijk dieren hebben wij er in 't geheel geene. Wanneer dus in deze leemte op alleszins voldoende wijze wordt voorzien, dan mogen wij van grooten vooruitgang spreken. En dat is met de aan 't hoofd van deze aankondiging vermelde uitgave van de firma Thieme te Zutphen het geval. Er is verschenen eene serie van 6 platen, waarop de ooftgewassen zijn afgebeeld, nl. hunne takken en twijgen, bladeren, bloesems en vruchten; van sommige soorten van ooftgewassen ook verschillende variëteiten, zelfs 't een en ander betreffende enten en oculeeren. Op deze wijze worden behandeld: de appelboom (Plaat I), de pereboom (II), de pruimeboom (III), de kerseboom (IV), de wijnstok en de framboos (V) en kruisbes, aalbes en zwarte bes (VI).

Maar hoewel de platen voor de behandeling van de deelen der bovenvermelde ooftgewassen van veel nut kunnen zijn, het *hoofddoel*, dat den vervaardiger ervan voor oogen stond, was blijkbaar een ander: hij wilde een flink hulpmiddel verschaffen bij het onderwijs in de kennis der schadelijke en nuttige dieren. Zoo beeldt hij op de plaat van den appelboom af al die diersoorten, welke den stam, de takken en twijgen, de knoppen, bladeren, bloesems en vruchten van dezen boom vernielen of

bederven, en ook de nuttige diersoorten, welke deze schadelijke dieren dooden. Op dezelfde wijze worden op de andere platen de vijanden en en de vrienden der verdere ooftgewassen afgebeeld. Dat de grens tusschen schadelijke en nuttige diersoorten niet altijd scherp kan worden getrokken, weet ieder. Vele dieren doen en nut en nadeel. Op pl. III is onder de « vrienden van den kerseboom » afgebeeld de wiewaai; hij is in de teekening juist van plan, eene ringelrups te grijpen. Ik zou er echter wel iets op durven verwedden, dat hij zich nog bedenkt, de rups laat zitten en de kersen grijpt, die hij ook maar voor 't grijpen heeft; immers hij is zoo'n « vriend van kersen », dat hij in den kersentijd dikwijls zoo goed als niets anders eet. En ook de musch, die als « vriend van den kersenboom » is afgebeeld, is « een groot vriend van kersen ». Trouwens hier kan de verklaring van den onderwijzer alles goed maken.

Alle plantendeelen en dieren zijn op de platen op natuurlijke grootte afgebeeld; maar aan weerskanten van elke plaat vindt men de kleine soorten, die op eenigen afstand niet goed te onderscheiden zouden zijn, nog eens weer afgeteekend, en wel aanmerkelijk vergroot. Deze wijze van handelen dunkt mij zeer aanbevelenswaardig. Gaf men alleen de afbeeldingen op natuurlijke grootte, dan zou men van verscheiden soorten reeds op betrekkelijk geringen afstand den vorm niet kunnen onderscheiden: en sterk vergroote afbeeldingen van insecten zonder het insect op natuurlijke grootte erbij, geven nooit een juist denkbeeld van de wijze, waarop iedere soort zich aan ons oog voordoet. Beide afbeeldingen, die op natuurlijke grootte en de vergroote, te hebben naast elkaar, dat geeft eerst een goed denkbeeld van den indruk, dien een insect op ons maakt.

Door de wijze, waarop deze platen zijn ingericht (eene hoofdplaat met alle diersoorten op natuurlijke grootte afgebeeld, en daarvan volkomen afgescheiden zijplaten, waarop de kleinen vergroot voorkomen), voorkomt men tevens het bezwaar dat sommigen platen voor natuurlijke geschiedenis aankleeft, op welke sterk, weinig en in 't geheel niet vergroote diersoorten door elkaar voorkomen, 't welk onwillekeurig omtrent de onderlinge grootte-verhoudingen verkeerde begrippen doet ontstaan. — Wat de vergroote afbeeldingen op de hier bedoelde platen aangaat, veroorloof ik mij echter de opmerking te maken, dat dikwijls het insect daar sterker vergroot is afgebeeld dan de bladeren of bloesems, waarop het zit. Men vergelijkte slechts op plaat II den appelbloesem kever met de bloem, waarop hij zit en de pijlstaartrups met de bladeren aan het twijgje waarop deze kruipt. Over 't geheel bevallen mij deze vergroote afbeeldingen minder goed dan die op natuurlijke grootte;

vaak blijkt in deze vergrootte afbeeldingen, wat in die op natuurlijke grootte niet in 't oog valt, dat op de détails (zooals bijv. de nervatuur der vleugels) niet genoeg gelet is. Zeer leelijk is op plaat VI de vergrootte afbeelding van den glazenmaker *Libellula quadrimaculata*, terwijl de afbeelding op nat. gr. (op de hoofdplaat) zeer goed is. De vergrootte afbeelding van de rups van het *gaderde witje* of *boomwitje* (*Pieris Crataegi*) is zeer onnauwkeurig, vooral wat de kleuren betreft. — Maar zijn er ook al naar mijn bescheiden meening enkele aanmerkingen te maken op de vergrootte afbeeldingen, dat neemt van hare waarde in 't algemeen niets weg. En de hoofdplaten zijn waarlijk zeer fraai uitgevoerd, zóó fraai, dat men er inderdaad verwonderd over staat, dat voor de geringe som van f. 4,50 een stel van zes zulke platen kan worden geleverd. De kleine handleiding van Dr. Snijders is daaronder *niet* begrepen; deze kost f. 0,60.

De Deutsche oorsprong van de platen is hier en daar nog al merkbaar, in zoover dat men verschillende insekten afgebeeld vindt, die voor ons land van geen of van zeer weinig belang zijn; maar dat hindert minder. Toch zouden, geloof ik, de platen aan duidelijkheid nog gewonnen hebben, als men zich bepaald had tot de belangrijkste soorten; dan toch was er minder overlading geweest. Aan den anderen kant echter is het waar dat eene diersoort, die in eene streek veel voorkomt, in de andere ontbreekt en omgekeerd; en zoo zou het voor den onderwijzer in eenen bepaalden hoek van het land lastig kunnen zijn, wanneer eene zekere soort niet was opgenomen, die bijkans overal elders best zou kunnen worden gemist.

Onder de « vijanden » der ooftboomen heeft de vervaardiger der platen ook enkele plantaardige vijanden opgenomen, zooals de volgende zwammen: *Fusicladium dendriticum*, die oorzaak is van vlekken op de appels, — *Ecoascus Pruni*, die de « hongerpruimen » doet ontstaan, — *Oidium Tuckeri*, de oorzaak van eene zeer nadeelige druivenziekte. Maar de plantaardige vijanden zijn in verhouding tot hunne belangrĳheid, zóó schaars op de platen vertegenwoordigd, dat het m. i. een' beteren indruk zou maken, als deze maar geheel waren weggebleven. Waar toch de *boomkanker*, de *roest der perebladeren*, de bladziekte der kerseboomen (*Gnomonia erythrostoma*), de valsche meeldauw van den wijnstok (*Peronospora viticola*) en zoovele andere door plantaardige parasieten veroorzaakte ziekten niet zijn afgebeeld, kan moeilijk worden beweerd, dat ook slechts de *allerbelangrijkste* boomziekten tot haar recht gekomen zijn. Maar moge ook hier 't een en ander te wenschen

overgebleven zijn, de algemeene indruk, dien Schlitzberger's platen maken, is zeer gunstig, en doet ons met verlangen uitzien naar de verschijning van de tweede serie van zes platen, die later zal worden uitgegeven, en waarop de land- en tuinbouwgewassen met hunne vijanden zullen worden afgebeeld. De heer Snijders en de firma Thieme hebben door de Nederlandsche uitgave aan het onderwijs, in 't bijzonder aan het elementaire land- en tuinbouwonderwijs, in Noord- en Zuid Nederland een' grooten dienst bewezen.

Dr A. J. C. Snijders te Zutphen, die zich reeds op zoo velerlei gebied met succès heeft bewogen, heeft bij de zes thans verschenen platen eene beknopte handleiding (ruim 70 bladzijden) ten behoeve van den onderwijzer geschreven. Deze vindt daarin eene menigte zaken meegegeeld, waarvan de kennis voor hem onontbeerlijk is, wil hij de platen met goed gevolggebruiken. Toch maakt dit boekje, dat vele onderwerpen zeer beknopt behandelt, voor den onderwijzer een uitvoeriger werk niet overbodig; het is eene handleiding bij 't gebruik der platen, meer niet: meer wil het ook niet zijn. Maar als zoodanig heeft het groote waarde. Aanmerkingen heb ik hier en daar wél. Zoo is hetgeen op bl. 7 reg. 7 van boven, omtrent de zwam *Fusicladium dendriticum* gezegd wordt, geheel onjuist. Zoo diende in een werk, dat in 1896 wordt uitgegeven, naast de *teerbanden* noodzakelijk van „*rupsenlijm*” melding te worden gemaakt. Zoo worden op bl. 11 de kraaien en de musschen nog genoemd onder de vogelsoorten, die in Nederland worden beschermd; terwijl die bescherming bij het Kon. Besluit van 24 Oct. 1892, regelende de uitvoering van de wet van 25 Mei 1880 („de vogelenwet”) is ingetrokken. Zoo schijnt Dr S. te meenen dat in Nederland de nachtegaal in 't geheel niet bij de wet wordt beschermd (bl. 10 en 11), hoewel onze jachtwet, die reeds van 1857 dateert, den nachtegaal zelfs veel meer bescherming verleent dan eene der andere nuttige vogelsoorten hier geniet. Zoo zou ik, het boekje verder doorlopende, meer opmerkingen kunnen maken. Toch is het voor den onderwijzer van veel waarde als handleiding bij 't gebruik der platen; en het behandelt in weinige bladzijden veel stof in algemeen verstaanbaren vorm. Wij zijn den heer Snijders dank schuldig voor de wijze, waarop hij Schlitzberger's platen in ons land invoert.

J. RITZEMA BOS.

Amsterdam, 16 Maart 1896.

